

Dr. Bereczki Ibolya

Tájházak megújítása – kiállítások a tájházakban

Kell-e időszaki kiállítás a tájházban?

Nem mindig egyszerű a kérdésre választ adnunk. A tájházak az épületadottságaik következtében többnyire korlátozott alapterületű kiállító térrel rendelkeznek, és a hagyományos tájház-berendezési gyakorlat évtizedeken át szinte csak enteriőrként megrendezett állandó kiállításokat jelentett. A legnagyobb muzeológiai gondossággal megrendezett tárlat – függetlenül attól, hogy országos múzeumban vagy tájházban valósul meg, egy idő után elfárad, elöregszik. A muzeológiai szakirodalom ajánlásai szerint a termes múzeumok állandó kiállításait tíz évenként célszerű megújítani. Egy régóta nyitva tartó tájház enteriőre – külön programok, rendezvények nélkül – már csak kevés látogató számára nyújt újdonságot, emiatt a látogatószám és a tájházunk iránti érdeklődés csökkenését tapasztalhatjuk.

A fentiekén túl tájház-vezetőként, muzeológusként feladatunk, hogy a településen lakók és a környékbeliek figyelmét felhívjuk tájházunkra. Megoldásra várhat az a gondunk is, hogy sok néprajzi tárgyunk van, amelyet nem tudunk az állandó kiállítás enteriőrjeiben bemutatni, és az ajándékozók – teljesen jogosan – igénylik, hogy az ő darabjaik szintén a közönség elé kerüljenek. A tájházunkról alkotott kép megújításához hozzájárulhat, ha a településen megvalósuló kulturális programokhoz kapcsolhatjuk a kiállításunkat, amelynek témájával nemcsak az idelátogatók érdeklődését elégítjük ki, de az iskolai vagy iskolán kívüli képzést is segíthetjük.

Az időszaki kiállítás helyszíne

Ideális, ha külön erre a célra kialakított belső terünk van, ilyen lehet a tájház nagyobb méretű kamrája, hátsó szobája. Célszerű helyszín lehet az istálló, szín, főként speciális, a helyiség adottságaihoz igazodó tematika és tárgyak esetén. A látogatók számára felfedezésre buzdító, izgalmas hely lehet időszaki kiállítás színtereként a padlás, amennyiben az biztonságosan megközelíthető a látogatók vagy legalább egyes látogatói csoportok számára. Ha a padlást választjuk időszaki kiállításunk helyszínéül, tegyük a célra alkalmassá, feltétlenül gondoskodjunk a szükséges műszaki átalakításokról, a megfelelő portalanításról és a világításról.

Akár egy napos kiállítást is rendezhetünk tájházunk tornácán vagy udvarán. Kiskőrösön 2008-ban, a Szlovák Tájházban a „Tornácgalleria” ruhaszárító madzagra rögzített csipeszeivel adott egyszerű, ám annál hangulatosabb helyet a nyári táborban készült gyermekrajzoknak.

Ha nincs az épületben vagy a portán alkalmas helyünk – átmenetileg átrendezhetjük állandó kiállító terünket is, vagy éppen saját tájházi udvarunkat is alkalmassá tehetjük időszeri bemutatóra. Rendezhetjük időszeri tárlatunkat vendégségben a művelődési házban, az iskolában, a nyugdíjas klub termében, a település tulajdonában álló, üres épületben, esetleg a szomszéd faluban.

Témaválasztás

Időszeri kiállításunk számára igyekezzünk olyan témát választani, ami kötődik a település vagy a környék múltjához. Ha mi magunk rendezzük, és nem kölcsönözzük a kiállítást, olyan témát keressünk, amihez a tárgyak, dokumentumok többsége a rendelkezésünkre áll. A választásnál fontos szempontként vegyük figyelembe, hogy kiállításunk legyen érdekes, vonzó látogatóink számára. Csak olyan időszeri kiállításba vágjunk bele, aminek megvalósításához – akár pályázati forrás vagy egyéb támogatás igénybevételével – biztosítani tudjuk a szakmai és anyagi feltételeket. Mindenekelőtt mérjük fel a saját gyűjteményünk anyagát, végezzünk közvélemény-kutatást a településen még magántulajdonban fellelhető, kölcsönözhető tárgyakra vonatkozóan, és kapcsoljuk a témát a településen megvalósuló kulturális vagy turisztikai rendezvényhez.

Néhány tipp a témaválasztáshoz: a helyi, hagyományos falusi kultúra területei, a szövés-fonás, a viselet, a kenyér- és kalácssütés. Gondolhatunk a lakodalom, a jeles napok, vagy éppen a népművészet egyes területei bemutatására. Felhívhatjuk a figyelmet időszeri kiállításunkkal a gazdálkodás tárgyaira, vagy egy speciális munkafolyamatra (aratás, házépítés, kútásás, libatartás). Témául szolgálhat egy helyi szakma, például fényképész, szabó, kovács mesterség bemutatása, vagy a faluból elszármazottak életútja. A település kiemelkedő szülöttének emlékkiállítása, jeles történelmi események és hatásuk a faluban gyakran már túl is mutathatnak a tájházi helyszínen.

Időszeri kiállítás témájául választhatjuk mindezeket túl a településen élt vagy élő népművészek alkotásainak bemutatását, kiállíthatjuk egy helyi hozomány megőrzött anyagát, vagy a faluban rendezett alkotótábor műveit. Érdekes lehet településünk és környezete – fedezzük fel természeti értékeinket is! Mít őriz a ladafia? címmel családi iratok, fotóalbumok, családi feljegyzések is kiállításunk témájául szolgálhatnak.

Kiállítás tervezés a tájházban

Tervezzünk előre: évente általában egy időszeri kiállítás rendezése a reális. Fontos feladat a tervezés során a látogatói célcsoportok meghatározása, a

célcsoport(ok) igényeinek, szükségleteinek előzetes felmérése. Mérjük fel az elvégzendő feladatokat, tervezzük meg, hogy ezeket ki végzi el, s ne feledkezzünk meg róla, hogy időben biztosítsuk a szükséges pénzügyi forrást. A megvalósítás során figyeljünk rá: alapszabály, hogy az állandó kiállítási tér (az enteriőr) és az időszakos kiállítás határozottan elkülönüljön épületünkben.

A kiállítás üzenete

Hogyan üzen a kiállításunk a látogatóinknak? A kiállított tárgyakkal, képekkel, dokumentumokkal, hangzóanyaggal és mozgóképpel, a kiállítás szövegeivel. Figyeljünk a betűméretre, a még olvasható, értelmezhető szövegmenyiségre, a szövegek által keltett érzelmi hatásra. Ne feledkezzünk meg róla, hogy világosan, érthetően fogalmazzunk, kerüljük a bonyolult, terjengős mondatstruktúrákat, és ahol lehet, több nyelven tegyük hozzáférhetővé a kiállításhoz kapcsolódó szöveges tartalmakat. Üzenetünket közvetíthetjük az elrendezés technológiájával, interaktív elemekkel, a kiállítás kiadványaival, a kiállításhoz kapcsolódó programokkal, tematikus rendezvényekkel. Gondoljunk már a tervezés folyamán a kiállításunk oktatási hasznosítására, vonjuk be a helyi pedagógusokat és akár diákjaikat a megvalósításba is.

A kiállítás megvalósítása

A tárgy kiválasztásban, a szállításban, a tisztítás, konzerválás, adatosítás menetében ugyanolyan gondossággal járjunk el, mint egy állandó kiállítás rendezésekor. Ne feledkezzünk meg a műszaki feltételek – vitrinek, feliratok, világítás, fűtés biztosításáról sem. Kiállításunkhoz szervezzünk kapcsolódó rendezvényeket előre meghirdetett időpontokban. Ezeket illeszthetjük a megnyitáshoz vagy a záró eseményhez (zenei bemutató, folklór együttes közreműködése, színpadi produkció egy része), és a nyitva tartás alatti időszak egyes napjaihoz. Bátran tervezzünk kiállításunk témájához kapcsolódó kézműves vagy játszótéri foglalkozásokat is.

További tippek: a kiállítás tartama alatt egyszer vagy többször (például korhű ruhák élő bemutatója egy viselettörténeti kiállításban, filmvetítések a mozi-történeti kiállításban), országos rendezvényekhez is kapcsolódó tematikus programok (Múzeumok Őszi Fesztiválja, Folklórfesztivál, a kulturális örökség napjai, Nyitott kapuk), tudományos konferencia, kézműves vásár és bemutató.

A kiállítás kommunikációja

Mottó: „Amiről nem ír az újság (nem szól a média) az nincs!”

A híradás formái, lehetőségei lehetnek a helyi újság (Pl. Dunaharaszti), a regionális rádió, televízió, újság, a települési honlapja. Kiállításunkról nyújtsunk rövid, közérthető, képpel illusztrált híradást kulturális honlapok és a www.museum.hu számára. Ne feledkezzünk meg, hogy készüljön – akár házilagos kivitelezésben, vagy gyerekek bevonásával – plakát, meghívó, szórólap, egyéb alkalmi kiadvány a kiállításunkhoz. Érdemes élni a „szájpropaganda” eszközeivel, baráti körünket, szomszédainkat, munkatársainkat, a település vezetőit, meghatározó személyiségeit ne hagyjuk ki a személyesen meghívandók köréből. Fontos, hogy a kölcsönzőket is vonjuk be a szervezésbe, a helyi közösség tájékoztatásába.

Zárás előtt, zárás után...

Feladataink csak csekély mértékben különböznek az állandó kiállítások rendezésénél alkalmazott gyakorlattól. Rendkívül fontos, hogy megfelelő dokumentációt készítsünk időszaki kiállításunkról. Ebbe nemcsak a tárgylista tartozik, hanem a kiállítás tárgyairól és a kész kiállításról készült fotó-, esetleg videó dokumentáció is. Ezt lehetőleg közvetlenül a megnyitó után készítsük el, és ne a bontást követően kapjunk észbe. A gondos csomagolás után a kölcsönzött tárgyak visszaszállítása, majd a tájház állandó kiállításának visszarendezése (ha az enteriőr helyén rendeztük a tárlatot) munkánk következő fázisa. Fordítsunk figyelmet a látogatói statisztika elemzésére és a sajtómegjelenések összegyűjtésére. Ez hasznosnak bizonyulhat majd a pályázatunk szakmai beszámolójához is.

A kiállítás értékelését ne halasszuk, valamennyi közreműködő és támogató számára nyújtsunk tájékoztatást a kiállítás eredményeiről akár személyesen, akár köszönőlevél formájában. Az eredményes pályázati elszámolás, az elfogadott szakmai és pénzügyi beszámoló munkánk egyértelmű sikere, kellő gondot fordítsunk rá! Az értékelés, a kiállítás megvalósítása során nyert tapasztalataink segíthetnek bennünket a következő év kiállítási és rendezvényprogramjának megtervezésében is.